

**Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar  
Doktori Iskola**

Lánchidi Péter

**ZENEI KÖZÖS JOGKEZELÉS ÉS  
VERSENYPOLITIKA  
AZ EURÓPAI UNIÓBAN**

című

Ph.D. értekezés tézisei

Témavezető:  
Dr. Balogh Zsolt György  
egyetemi docens

Budapest, 2010

## TARTALOM

<b>I.</b>	<b>A kitűzött kutatási feladat.....</b>	<b>3</b>
<b>II.</b>	<b>A kutatás módszertana .....</b>	<b>3</b>
<b>III.</b>	<b>A tudományos eredmények összefoglalása .....</b>	<b>3</b>
	1) A szellemi tulajdonjog és a versenypolitika.....	3
	2) A zenei közös jogkezelés .....	5
	3) A vagyoni jogok és a zeneműkiadók.....	7
	4) Digitalizáció .....	8
	5) Az Európai Bizottság 2005-ös Ajánlása.....	9
	6) Az Európai Bizottság CISAC döntése .....	12
	7) A zenei közös jogkezelés jelenlegi helyzete az Európai Unióban .....	14
<b>IV.</b>	<b>Kapcsolódó publikációk .....</b>	<b>15</b>

## **I. A KITŰZÖTT KUTATÁSI FELADAT**

A versenyjog és a szellemi alkotások joga közötti kapcsolat, illetve konfliktus régóta képezi tárgyát mind elméleti, mind gyakorlati vitáknak. A két terület egymáshoz való viszonya, az egyik szerepe a másik határainak kijelölésében és viszont, céljaik és eszközeik meghatározása: kimeríthetetlen kutatási területnek bizonyul. Az utóbbi évek egyik legégetőbb kérdéseket felvető konfliktusa a zenei közös jogkezelés és a versenypolitika viszonya az Európai Unióban. Az értekezés kitűzött kutatási feladatként a közös jogkezelés terén végbemenő változásokban közreható versenypolitikai megfontolások, valamint versenyjogi lépések következményeit vizsgálja az Európai Unióban.

Az Európai Unió közös jogkezelés kérdésében folytatott politikájának alakulása, valamint a konkrét versenypolitikai érvek (illetve azok hiányának) vizsgálata alapján az értekezés rá kíván mutatni a helytelen versenypolitikai megközelítés káros hatásaira, ami nemcsak a közös jogkezelés szerzői jogban lefektetett céljainak elérését biztosító rendszer működőképességét veszélyezteti, de az érintett piacon a versenyfeltételeket is rontja.

## **II. A KUTATÁS MÓDSZERTANA**

Az értekezésben összefoglalt kutatás módszertana a vizsgált jogintézmények sajátosságainak és céljainak összevetésén, a közös jogkezelés fejlődésének történeti áttekintésén, továbbá a zeneiparban bekövetkezett változások hatásainak vizsgálatán, valamint a vonatkozó uniós szabályozás és politikák részletes elemzésén alapul. A források gyűjtéséhez, valamint azok feldolgozásához nagymértékben hozzájárult a Svéd Intézet ösztöndíja, és a Stockholmi Egyetem informatikai jogi, valamint európai szellemi alkotások joga mesterképzése, továbbá a Koppenhágai Egyetemen végzett kutatómunka.

Az értekezés a vizsgált kérdéskört az alábbiak szerint tárgyalja. Elsőként a két jogintézmény elméleti alapjait vizsgálja, valamint számba veszi céljaikat és eszközeiket, majd ezek összevetését követően a szerzői jog és közös jogkezelés lényeges elemeit mutatja be. A zeneipar és a digitalizáció kérdéseinek, majd az Európai Unió szellemi alkotások területéhez fűződő viszonyának bemutatását követően a közös jogkezelésre vonatkozó szabályozási környezet mutatja be. A téma szempontjából legfontosabb kérdéseket, az utóbbi évek változásainak okát adó események elemzését az értekezés a Bizottság két főigazgatóságának tevékenységén keresztül vizsgálja. A lezáró fejezet a különböző jogalkotási, illetve policy lépések, valamint egy versenyügy részletes elemzése során kirajzolódó változások lehetséges kimenetelét foglalja össze, és egyúttal egy versenyszempontból is megnyugtató lehetséges megoldásra tesz javaslatot.

## **III. A TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA**

### **1) A szellemi tulajdonjog és a versenypolitika**

A szellemi tulajdonjog, azon belül pedig a szerzői jog normarendszere azért jött létre, hogy (érdek)védelmet nyújtson a társadalom bizonyos csoportjai számára, s mindezt úgy, hogy közérdekű megfontolások alapján a kreativitás és a szellemi javak előállításának ösztönzése mellett az e javakhoz történő hozzáférést is biztosítsa.

A szellemi tulajdonjogot igazoló elméletek alapvetően két csoportba sorolhatók aszerint, hogy természetjogi vagy pragmatikus megközelítésűek. Míg az előbbi etikai és morális érveket sorakoztat fel – a szerzőnek természetes, illetve személyiségi joga a szellemi termékén fennálló tulajdonjog –, addig az utóbbi inkább eszközként tekint ezen jogi intézményre, amely az ösztönzés és ellenszolgáltatás révén éri el a kívánt hatást. A természetjogi megközelítés esetén a védelem azért jár, mert ez a helyénvaló és tisztességes eljárás; mert a szellemi termék a szerző intellektuális teljesítménye/produktuma, a szerző egyéniségének megnyilatkozása, az értelem gyümölcse; sőt, bizonyos értelemben az alkotó ember személyiségének a meghosszabbítása, és mint ilyen őt illeti meg, az ő tulajdonát képezi. A szerzői jog ezen etikai megfontolások pozitív jogi manifesztációja: a szerzői jog ezen eleve meglévő alapjog védelmét jelenti.

Ezzel szemben a pragmatikus szemlélet tagadja e jog természetes voltát. Ezt a jogot a társadalom adja, méghozzá kulturális és gazdasági megfontolásokból. Az ösztönzés és ellenszolgáltatás elve azt a megállapítást tükrözi, miszerint a szerzői jog annak a hálának a kifejeződése, amivel a társadalom tartozik a szerzőknek, azért amiért többet tesznek, mint amennyi a társadalmi elvárás egy átlagpolgárral szemben. A ellenszolgáltatás önmagában egy cél. Ez különösen igaz a kulturális iparra, ahol a szellemi teljesítmény (pénzügyi) befektetés eredménye. Az ösztönzés ehhez szorosan kapcsolódik, hiszen az alkotás munka eredménye, amiért ellenszolgáltatás jár; ez az ellenszolgáltatás pedig ösztönzi az alkotást, és egyúttal biztosítja az alkotó függetlenségét. Az elmélet azzal az előfeltevéssel él, hogy szerzői jogi védelem nélkül a kulturális javak létrehozása és terjesztése nem érné el az optimális szintet.

Ami a közérdek kérdését illeti, meg kell jegyezni, hogy a szerzői jognak megfelelő egyensúlyt kell találnia az ösztönzés és ellenszolgáltatás révén biztosított virágzó művészeti és irodalmi élet, valamint a szellemi termékekhez történő minél szélesebb és egyszerűbb hozzáférés között.

A megfelelő egyensúly megtalálása végett az államok különböző politikai megfontolások (pl. kulturális, gazdasági és szociálpolitikai) alapján bizonyos korlátozásokat (így pl. időbeli, tartalmi) alkalmaznak. Ezen folyamat során gyakran egymásnak ellentétes érdekeket kell figyelembe venniük. Ezek között mind belső, mind külső érdekek/érvek is jelen vannak: azaz a szellemi tulajdonjog intézményét, illetve a szerzői jogot belülről, annak belső logikáját, történetét figyelembe véve megváltoztatni igyekvő elképzelések, illetve azt kívülről, más, e területet csak áttételesen érintő érdekek mentén. Ezen úgynevezett külső érdekek, politikák gyakran egy másik jogintézmény formájában jelennek meg.

Ilyen, a jelen értekezés középpontjában álló külső tényezők egyike a versenypolitika. Jóllehet már most fontos leszögezni, hogy a versenypolitikának is, mint minden más jogintézménynek, illetve mint a közérdek valamiféle kifejeződésének megvannak a maga korlátai.

A versenypolitika az államok azon politikája, melynek célja a gazdasági verseny fenntartása. A versenyjog eszköz az államok kezében, amelyet a piac nem megfelelő működése esetén használnak. Bár a versenyjog nem az egyetlen ilyen eszköz, kétség kívül az egyik legfontosabb. Emellett azonban nem szabad elfelejteni, hogy bizonyos piaci kudarcok másféle beavatkozást tesznek szükségessé, így például szabályozást.

A versenypolitikának a hagyományos céljai és funkciói (pl. a jólét maximalizálása, tisztességes versenyfeltételek biztosítása) mellett az Európai Unióban speciális helye és szerepe van, nevezetesen a piaci integráció, azaz a közös piac megteremtésének az eszköze.

Míg a kezdeti időkben az integráló funkciója volt hangsúlyos, addig az utóbbi időkben inkább a jólét növelésének eszközeként tekintenek rá – a fejlődéssel az elérni kívánt célok változtak, a hangsúlyok áttevődtek egyik célról a másikra. Ezzel együtt mind a mai napig mindkét cél megmaradt a legfontosabbak között.

Az Európai Unióban a politikai döntéshozatal során, természetesen, nincs hierarchia a számos figyelembe vett politika között. Konfliktus esetén a Bizottság azt általában kétféleképpen oldja fel: vagy más politikából „importál” bizonyos célokat a versenypolitikába, vagy a versenypolitikát igyekszik „exportálni” más politikákba.

Ha összevetjük a két jogintézménynek, a versenyjognak és a szellemi alkotások jogának céljait, beleértve az EU-specifikusakat is, akkor meglehetősen kevés ellentét fedezhetünk fel közöttük. Amellett, hogy bizonyos célok megegyeznek egymással (versenyképesség, innováció, kutatás és fejlesztés, integráció), mások vagy kiegészítik egymást vagy semlegesek (működő verseny). Leginkább a kulturális szempontok azok, amelyek konfliktusba kerülhetnek a versenypolitikával. Amint az kiderül az értekezésből, a közös jogkezelés versenypolitikai szempontok alapján történő átalakítása (vagy legalábbis a meglévő rendszer felborítása) kapcsán a fogyasztói kérdéseken túlmenően a kulturális szempontok azok, amelyeket különösen érzékenyen érintenek a változások.

## **2) A zenei közös jogkezelés**

A szerzői jog egy fontos sajátága, hogy a szerzői művet létrejöttkor automatikusan megilleti a szerzői jogi védelem. E mindenkivel szemben hatályos jogosultság a tulajdonos (szerző, szövegíró stb.) kizárólagos jogkörébe utalja a mű felhasználásának engedélyezését. A felhasználás különböző formákat ölthet, így különösen: többszörözés, terjesztés, nyilvános előadás, nyilvánosságához közvetítés stb. Ezek a jogok függetlenek egymástól, azaz minden egyes felhasználás engedélyezése önállóan történik.

A jog érvényesítése (engedélyezés vagy tiltás) egyénileg vagy kollektíve történik. Bár a jog kizárólagosságánál, valamint a szerzői mű és a szerző közötti kapcsolat jellegénél fogva az egyéni engedélyezés a jogérvényesítés természetes formája, a tömeges felhasználás okán a közös jogkezelés bizonyult gyakorlatilag az egyetlen járható útnak a jogérvényesítés terén.

Ha szemügyre vesszük a közös jogkezelés életre hívásának okait, akkor láthatjuk, hogy az intézmény célja éppen az, hogy a gyakorlatban biztosítsa a szerzők kizárólagos jogainak érvényesülését/érvényesíthetőségét, hiszen a jogosultság annak gyakorlása révén ölt testet, tölti be rendeltetését. A közös jogkezelés tehát ezt a célt tűzi maga elé: a szerzők önkéntes elhatározása alapján az ő érdekükben érvényt szerez a törvény adta joguknak. Bár a közös jogkezelő szervezetek a szerzők érdekében jöttek létre, volt ugyanakkor egy másik ok, ami indokolta létrehozásukat. Az nevezetesen, hogy egyablakos hozzáférést biztosítsanak a felhasználók számára a védelem alatt álló művekhez. Azaz e társaságok közvetítőként vannak jelen a szerzők (jogosultak) és a felhasználók között. A tömeges felhasználás nemcsak a szerző számára nem teszi lehetővé azt, hogy utánajárjon művei nyilvános felhasználásának, de a felhasználó számára sem, hogy felkutasson minden egyes jogosultat. Ennélfogva a közös jogkezelés intézménye mind a két oldal számára fontos előnyöket biztosít.

Ezen túlmenően, minthogy a felhasználók nem tudják megkerülni a közös jogkezelőket, méretgazdaságossági tényezők segítenek ellensúlyozni a felhasználók gazdasági erejéből fakadó erős tárgyalási pozíciót a felhasználási díj kialakítása során. E nélkül a mechanizmus

nélkül a jogosultak nem lennének abban a helyzetben, hogy a törvény adta jogaikat igazi tartalommal töltsék meg, és érvényt szerezzenek a jogalkotói szándéknak.

A közös jogkezelő szervezetek feladatai és szerepük is változott az évek során, ami az azokat jelölő szóhasználatban is tükröződik (authors' society, copyright society, administration society), ami egyúttal más megközelítést is sejtet: a szerzők/személyek helyett inkább az üzlet, illetve a hatékony, szakszerű jogkezelés áll a középpontban.

A közös jogkezelő szervezetek különféle szolgáltatásokat nyújtanak; nemcsak jogi, de gazdasági, szociális és politikai téren is. Ide tartozik, mindenekelőtt, a jogosítás, a piacfigyelés, a jogérvényesítés, valamint a jogdíjak beszedése, felosztása és kifizetése. De ezeken túlmenően a közös jogkezelő szervezetek a művek terjesztésében is fontos szerepet játszanak, ami kulturális szempontból is fontos.

Amint már említettük, a közös jogkezelő szervezetek által kezelt jogok nem csak a jogosult szempontjából fontosak, de a közérdek szempontjából is, azok kulturális és gazdasági jelentőségének okán. Ezen szervezetek – egy-két kivételtől eltekintve – minden országban monopóliumhoz hasonló helyzetben vannak, hiszen bizonyos műtípusok bizonyos felhasználásai tekintetében egy szervezet képviseli az adott ország összes érintett jogosultját. Emiatt, részben azért, hogy e jogkezelők közérdekű tevékenységét maximálják, részben pedig azért, hogy csökkentsék az erőfölénnyel való visszaélés lehetőségét, a közös jogkezelők állami felhatalmazással, illetve elismeréssel működnek.

Visszakanyarodva a közös jogkezelők által betöltött funkcióhoz szem előtt kell tartani azt a két legfontosabb alapelveket, amelyen a közös jogkezelés rendszere nyugszik. Ezek a kölcsönösség és a szolidaritás. A kölcsönösség vagy más néven a belföldiekkel azonos elbánás elve nemzetközi egyezmények alapelve (lásd BUE 5. cikk). E szerint minden (szerződéses) államnak a külföldi szerzők részére ugyanazt a védelmet, ugyanazokat a jogokat kell biztosítani, mint a saját állampolgárai, szerzői részére. Ennek az elvnek az érvényesülését csak kölcsönösség elvén nyugvó nemzetközi megállapodások révén lehet biztosítani. Az 1926-ban létrehozott CISAC – Zeneszerzők és Szövegírók Társaságainak Nemzetközi Szövetsége – ezt az együttműködést a kétoldalú kölcsönös képviseleti szerződések formájában érvényesíti. Az egységességet feltételező kölcsönösség biztosítása érdekében a CISAC által alkalmazott modellszerződések szimmetrikus pozíciót kínáltak a megállapodást megkötő feleknek.

A területiség a szerzői jog területi megosztottságán túl azt jelenti, hogy a közös jogkezelők a világrepertoárt a „saját” területükön, azaz belföldön képviselik, a helyi szabályoknak megfelelően. A helyi közös jogkezelő szervezet egyrésztől képviseli a hazai repertoárt – hiszen egy ország szerzői tipikusan a helyi közös jogkezelőt bízzák meg a képviselettel –, másrésztől pedig a kölcsönös képviseleti szerződések révén a többi közös jogkezelő repertoárját. Ebből következőn egy közös jogkezelő szervezet gyakorlatilag a teljes világrepertoárt jogosítja, azaz a felhasználó a helyi közös jogkezelőn keresztül egyablakos hozzáférést kap a világrepertoárhoz. Fontos még hozzátenni, hogy a tényleges világrepertoár jogosításának biztosításában a fentiekén túlmenően az úgynevezett kiterjesztett közös jogkezelés, illetve a törvényi vagy bírói vélelmek is szerepet játszanak: ezek révén a közös jogkezelő képviseleti jogosultsága a képviseleti szerződésekén túlra is kiterjed, azaz az adott ország valamennyi érintett jogosultját képviseli.

A rendszer működőképességének elengedhetetlen feltétele, hogy a jogosítás (más megközelítésben a képviselő) csak egy területre szól, azaz külföldre nem jogosít a közös jogkezelő. Ennélfogva egy több tagállamban is jelenlévő felhasználónak minden egyes érintett tagállamban a helyi közös jogkezelő szervezetnél kell az adott területre jogosítást kérnie.

A közös jogkezelés másik alapelve, a szolidaritásnak két olvasata van. Egyfelől a közös jogkezelő szervezetek közötti szolidaritást jelenti, másfelől pedig a jogosultak, szerzők közötti szolidaritást. Minden szervezet az általa jogosított műveket (függetlenül attól, hogy azok a saját repertoárjában vagy képviselt repertoárban vannak) egyforma feltételekkel, ugyanolyan díjszabás és jogdíjfelosztás mellett jogosítja. Ez nemcsak a felhasználók választási szabadságát, de egyúttal a kulturális sokszínűséget is biztosítja. A szolidaritás szorosan kapcsolódik a területiséghez, sőt: arra épül, és a világrepertoár területileg egységes díjszabásában testesül meg.

### **3) A vagyoni jogok és a zeneműkiadók**

Amikor szemügyre vesszük az Európai Unió által adott válaszokat az e területen jelentkező bizonyos problémákra, akkor nemcsak az intézményi háttér, de a gazdasági környezet vizsgálata is fontos. Különösen is, mivel az Európai Unió érvelése mögötti megfontolások gazdasági, illetve versenyszempontúak. Bár sokan visszautasítják az „ipar” szó használatát a zenével kapcsolatban, a (könnyű) zenéhez kötődő tevékenységek jelentős hányada erősen gazdasági színezetű, így indokolt a zeneipar kifejezés használata. A zene gazdasági kiaknázása manapság valóban iparaggá vált.

A szerző három legfontosabb vagyoni joga, legalábbis a jelen értekezés tárgyának szempontjából, a többszörözés joga (a többszörözési és kiadási mechanikai jogok), a nyilvános előadás joga és a mű nyilvánosságához való közvetítésének joga. A felhasználáshoz szükséges jogosítást a közös jogkezelő szervezetek végzik. A nyilvános előadást és a mű nyilvánosságához való közvetítését nyilvános előadási jogokat kezelő közös jogkezelők jogosítják, míg a többszörözést (és a kiadói jogokat) mechanikai közös jogkezelő szervezetek. A jogok szerzők és a zeneműkiadók közötti „megosztását” a jogrendszer engedte keretek között a két fél közötti szerződés határozza meg.

A zeneműkiadók, a zeneművek gazdasági kiaknázását végző vállalkozások, a szerzők támogatását, promócióját vállalják a jogdíjaik egy részének átengedése fejében. Éppen ezért a kiadók számára a legfontosabb kérdés a jogokhoz, illetve jogdíjakhoz való hozzáférés, hiszen ezek biztosítják számukra a bevételt. Ennek módja azonban jogrendszerenként eltérő. A kontinentális és az angolszász jogrendszer ezen a téren is jelentős eltéréseket mutat, amit az elnevezések is jól tükröznek: authors' rights – copyright. Míg az előbbi esetén a szerzők (jogaik védelme érdekében) csupán az őket illető jogdíj egy részéről mondhatnak le a zeneműkiadók részére, addig az utóbbiban jogátruházás útján a zeneműkiadók válnak jogosulttá. Ez különösen is azért fontos, mert a világrepertoár megközelítőleg 70%-át kezében tartó négy nagy (major) nemzetközi zeneműkiadó ez utóbbi angolszász jogrendszerhez tartozik, és a mechanikai jogokat jogátruházással teljes egészében megszerzi a szerzőktől.

Ettől a tényről függetlenül az angolszász szerzői jogi alapokon álló zeneműkiadók is a közös jogkezelő szervezeteken keresztül adtak képviselői jogot a mechanikai jogdíjaik beszedésére, egészen addig, amíg 2007-ben, illetve 2008-ban az angolszász repertoárjukra nézve vissza

nem vonták a többszörözési (azaz mechanikai) jogok közös jogkezelési képviselői jogát az online felhasználások tekintetében.

#### 4) Digitalizáció

Fontos szót ejteni a technikai fejlődés támasztotta azon kihívásokról, amelyek a zeneipar szereplőinek mindegyikét érintik. A technikai fejlődés mindig hozott magával olyan változásokat, amelyek hatással voltak a zeneiparra: új hangszerek, hangrögzítés, a hang közvetítése stb. Függetlenül attól, hogy ezek a hatások milyen mértékben befolyásolták a zeneipart, egyvalami közös volt bennük: az analóg világban a változások meglehetősen lassan következtek be. Ezzel szemben a legutóbbi kihívások a változás rohamos voltán túlmenően három téren is különböznek a korábbi hatásoktól. Egyrészt a digitalizáció a zeneipar teljes spektrumát érinti: a zene létrehozásától (komponálásától) kezdve a rögzítésen és terjesztésen át egészen tárolásig. Másrészt különbözik a fejlődés ütemében. Harmadrészt pedig különbözik abban, hogy e technológiák gyakorlatilag bárki számára könnyen hozzáférhetőek.

A digitalizáció hatalmas változást hozott magával a szellemi tulajdon területén. A szöveg, kép, hang vagy mozgókép formájában megjelenő szellemi termékek mindegyike leírható 0-kal és 1-esekkel, és könnyen tárolhatóak bármilyen adathordozón. Továbbá az olyan technológiák, mint az MP3 lehetővé teszik a digitális formában rögzített zene tömörítését; és mindezt úgy, hogy a zenei hűség gyakorlatilag nem változik.

Bár a digitalizáció önmagában is nagy kihívást jelentett volna a szerzői jog számára, az ezzel párosuló, az Internet által életre hívott, illetve lehetővé tett terjesztési/megosztási módok egy mindeközéig példa nélküli hatást gyakoroltak a zeneiparra, és egyúttal nagy kihívások elé is állították azt.

Ezt a hatást nem csupán a tranzakciós költségek drasztikus csökkenése tette lehetővé, de az a könnyedség és sebesség is, amivel a tartalom az Interneten gazdát cserél. Korábban a drága műszaki felszerelés, valamint a hosszadalmas és bonyolult eljárás, aminek az eredményeképpen megszületett a végtermék, megfelelő védelmet jelentett mind a versenytársakkal, mind a fogyasztókkal szemben. A magas belépési korlátok kényelmes piaci környezetet jelentettek, ugyanakkor megakadályozták a fogyasztókat abban, hogy az óhajtott terméket máshonnan szerezzék be. A fent említett változások azonban fenyegetik a status quot. A nagy befektetések elsüllyedt költségei, amelyek egyre csökkenő mértékben jelentenek belépési korlátot bárki számára. Egy számítógép, megfelelő program és Internet hozzáférés birtokában bárki szerezhethet, rögzíthet és a nagyközönség számára hozzáférhetővé is tehet zenei számokat. A spektrum másik végén pedig a felhasználók már nem kizárólag a nagy piaci szereplőktől tudják megszerezni a kívánt zenét.

A jogszerű online zenei szolgáltatásokkal sok piaci szereplő kísérletezik, jóllehet eddig nagy áttörés nem történt. Ugyanakkor a közös jogkezelő szervezetek nincsenek abban a helyzetben, hogy ők nyújtsanak megoldást a mostani helyzetre, különösen a CISAC döntés fényében (vagy inkább: árnyékában).

A zeneipar (zeneműkiadók) oldaláról a trendekkel szembeni választ mind a mai napig inkább a védekezés jellemzi. A legkézenfekvőbb (és egyúttal legszínpadiasabb) reakció a pereskedés. Ezek a jogi lépések három irányban történnek: 1) a fájl-megosztó platformok ellen, 2) az Internet-szolgáltatók ellen, valamint 3) természetes személy felhasználók ellen. Ugyanakkor a lemezadások terén bekövetkezett csökkenést nem lehet egyértelműen csak és kizárólag a



fájlmegosztás számlájára írni. Bár rá lehet mutatni egyértelmű ok-okozati kapcsolatokra, ugyanakkor még csak hozzávetőlegesen sem lehet számszerűsíteni az ennek következtében felmerülő veszteséget. Mindemellett a fájlmesosztásnak vannak pozitív, illetve semleges aspektusai is. Éppen ezért a pereskedés meddő kísérletnek tűnik, sőt inkább tekinthető kontraproduktívna.

Többek között a digitalizáció és az Internet hatásainak következtében előálló jelentős bevételecsökkenés az, ami arra készítette a zeneműkiadókat (és a hangfelvétel-előállítókat is), hogy veszteségeik pótlására új források után nézzenek. Az elmaradt jogdíjak megszerzésért indított perekon túl egy másik bevételi forrásnak a befolyó jogdíjak mértékének a növelése látszott. A major zeneműkiadók ezt a közös jogkezelők olcsóbbá tétele révén kívánták elérni, úgy, hogy megversenyeztetik a szervezeteket.

### **5) Az Európai Bizottság 2005-ös Ajánlása**

E piaci folyamatok támasztotta kihívásokra azonban nem csak a piac szereplői keresték, illetve keresik a választ. Tekintettel a piac jelentőségére az Európai Unió is egyre növekvő érdeklődéssel figyelte az eseményeket, mígnem az Európai Bizottság két igazgatósága is be nem kapcsolódott az események irányításába/befolyásolásába – sajnos azonban rossz irányt szabva az események folyásának.

A Belsőpiaci Igazgatóság először még amellet a megközelítés mellett tört lándzsát, hogy nincs szükség közösségi beavatkozásra: a jogkezelés kérdését a piacra kell bízni, függetlenül a digitalizáció tényétől. Az egyablakos jogosítás előnyeit senki sem vonta kétségbe, ugyanakkor az érdekelt felek a közös jogkezelő szervezetekre vonatkozó szabályok harmonizációját sürgették.

Az Európai Parlament elismerte a különbségeket, illetve egyenlőtlenségeket a vonatkozó nemzeti jogszabályok, a közös jogkezelők szervezeti felépítése és gyakorlata között, valamint ezeknek a belső piaci célkitűzések elérésében játszott negatív szerepét. Ennek fényében széleskörű harmonizációs lépéseket sürgetett, mind strukturális téren, mind az eljárási kérdések terén. Az átláthatóságot és az egységességet ugyanakkor a szerző személye és a kulturális vonatkozások figyelembevétele mellett kívánta elérni.

Mindezek ellenére, amint az a konzultációs folyamat dokumentumaiból kiviláglik, a Bizottság álláspontja fokozatosan megváltozott. Míg eleinte a közös jogkezelés digitális környezethez való igazítását a piacra bízta volna, addig a konzultációs folyamat végére a jogalkotás szükségessége mellett kardoskodott, amint az *A szerzői és kapcsolódó jogi jogkezelés a Belső Piacon* című Közleményből is kiderül: a Bizottság itt már a jogalkotás elkerülhetetlen voltáról ír.

A Bizottság álláspontját egy szolgálati munkadokumentumban (*Tanulmány a szerzői jog határokön átívelő kezelésére vonatkozó közösségi kezdeményezésről*) fejtette ki részletesebben, amiben a több országra szóló online jogosítás létrehozásának lehetőségeit taglalta. A Bizottság kiindulópontja az online zenei szolgáltatások amerikai és európai bevételei közötti különbség. Annak ellenére, hogy maga is utal egy félmondat erejéig arra, hogy ennek számos oka lehet, mégis kijelenti, hogy a fő ok a határokon átnyúló online közös jogkezelés hiánya. Ennek a problémának az orvoslására felvázolt három lehetőség, úgynevezett opció közül a Bizottság azt a 3. opciót választotta, ami szerint biztosítani kell a

jogosultak számára, hogy szabadon válasszanak maguknak az Európai Unió egész területére érvényes online jogosítást nyújtó közös jogkezelő szervezetet.

Megadni a jogosultak számára a lehetőséget a közös jogkezelő szervezet megválasztására, azt jelenti, hogy a közös jogkezelőknek versenyezniük kell egymással a jogosultakért. Az Unió egész területére kiterjedő jogosítás pedig a területiség megszűnésével egyenlő, hiszen a közös jogkezelőknek nem kell egymás repertoárját képviselniük. Minden szervezet a saját repertoárját jogosítja az egész Európai Unió területére. A Bizottság elképzelése szerint ez a megoldás arra kényszerítené a közös jogkezelő szervezeteket, hogy a kezelési költségek tekintetében versenyezzenek a jogosultakért, ami mind a jól-, mind a kevésbé ismert művészek számára előnyös lenne. Ez pedig lehetővé tenné a közös jogkezelőknek, hogy zsanerspecifikus repertoárokat építsenek fel.

A Bizottság „megoldási” javaslatát sokan sokféleképpen bírálták, különösen is azért, mert téves feltevéseken alapul. Továbbá, mert a 3. opcióban felvázolt elképzelés teljesen irreális. Felettből kérdéses, hogy a közös jogkezelő szervezetek tagjai valóban váltanának-e jogkezelőt. Meglehetősen egyértelmű okokból (nyelvi, kulturális, napi kapcsolati okok) a tagok a saját jogkezelőjüket választanák. S valóban, mindezidáig semmi jele tömeges elvándorlásnak.

Ezen túlmenően a 3. opció nagymértékű jogbizonytalanságot eredményezne a piacon. A felhasználók nem tudnák, hogy mely művekre kaptak jogosítást, és melyekre nem, hiszen a közös jogkezelő szervezetek nem a világrepertoárt jogosítanák. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy egy műhöz gyakorta több jogosult is kapcsolódik.

Az új modellben a jogkezelés sokkalta bonyolultabb és bürokratikusabb lenne. A felhasználóknak minden tagállamban külön-külön kellene tárgyalniuk a közös jogkezelő szervezettel, ahhoz hogy biztosak lehessenek a felhasznált zene jogtisztaságát illetően. A földrajzi távolságokon túl a nyelvi és jogszabályi különbségek gyakorlatilag leküzdhetetlen akadályt jelentenek. Ráadásul a nem helyben végzett piacfigyelés működőképessége igencsak kérdéses, ha egyáltalán lehetséges (még akkor is, ha online felhasználásról van szó), ami megint csak a kalózkodást erősíti, és nem a jogosultaknak járó jogdíjbevételek beszedését.

Tehát a 3. opció egyáltalán nem teszi egyszerűbbé a jogosítási eljárást, sőt inkább bonyolítja. A felhasználóknak leginkább arra van szükségük, hogy a lehető legegyszerűbben és leggyorsabban hozzáférést kapjanak a világrepertoárhoz, a lehető legnagyobb jogbiztonság mellett és a lehető legkevesebb szerződés megkötése árán. Paradox és ironikus módon épp a multinacionális felhasználók azok, akiknek mind a technikai, mind az anyagi hátterük megvan ahhoz, hogy a működési területükön minden közös jogkezelővel felvegyék a kapcsolatot, ugyanakkor a Bizottság pont az ő állítólagos érdekeik szem előtt tartásával propagálja a 3. opciót. Ugyanakkor az új rendszer szinte mindenki más (főleg a kis felhasználók) számára egy rémálommal lenne egyenértékű. Ennek ellenére fontos rámutatni, hogy még a nagy felhasználók életét sem könnyíti meg ez a „megoldás”! Ugyanis egy több országra szóló online jogosítás esetén egyrészt még a mechanikai jogok engedélyezését is több közös jogkezelőtől kell megkérni, másrészt a nyilvános előadás, illetve a nyilvánosságához való közvetítés jogait és a világrepertoárnak nem a négy nagy zeneműkiadóhoz tartozó részét továbbra is a helyi jogkezelőknél kell jogosítani.

További problémát jelent, hogy a 3. opció megbontja a közös jogkezelő szervezetek közötti egyensúlyt. A közös jogkezelők közötti verseny következtében ezen szervezetek két csoportra

oszlának: néhány nagy erős szervezetre és sok kicsi, számos szerzőtől megfosztott olyan szervezetre, amelyeknek a legmagasabb költségeket jelentő jogdíj-beszedési területek maradnak meg (éttermek, diszkók stb.). Ez a folyamat már elindult.

Ez természetesen meg fogja emelni az kezelési költségeket, aminek az ellensúlyozása végett (bizonyos keretek között) az bizonyulhat megoldásnak, ha a szervezet kizárólag költséghatékonysági alapon hoz döntéseket. Így például nehezen ellenőrizhető, távol eső helyekre nem jogosít, illetve kevesebb és kevésbé pontos piacfigyelést folytat stb. Ennek a helyzetnek elkerülhetetlen hatásai lesznek a jogosultakra, akik alacsonyabb minőségű szolgáltatást fognak kapni, és csökkenni fog a jogdíj-bevételük.

Fontos megjegyezni, hogy a 3. opció a kulturális sokszínűséget is veszélyezteti. A Bizottság semmilyen tényre, adatra nem hivatkozik a tanulmányában szereplő azon feltételezés alátámasztása végett, miszerint a több országra szóló online jogosítás nagyobb zenei választékot biztosítana az európai nyelvi és kulturális közösségeknek. A tanulmányban vizionált forgatókönyv nemcsak a szolidaritást ássa alá, de a kulturális sokszínűséget is.

Végül, de nem utolsósorban a 3. opció Európa-szerte monopóliumokat hozna létre minden egyes repertoárra, amely a felhasználók választási szabadságát is veszélyeztetné.

Szemmel láthatólag a Bizottság úgy tekint a közös jogkezelés rendszerére, mint a XIX. századból itt maradt kövületre, amely nem tud lépést tartani a technológiai fejlődéssel, amit éppen ezért meg kell változtatni, és a jelenlegi kihívásokhoz kell igazítani. (Érdekes látni ugyanakkor, hogy McCreevy biztos ugyanabban a beszédében, amelyben ezt a megállapítást tette, azt is mondta, hogy a 3. opció semmi újat nem jelent, hiszen a közös jogkezelés történeti gyökereihez nyúlik vissza...)

Bár a Bizottságnak az a célja, hogy egyszerűsítse és egyúttal biztosítsa a több országra szóló online jogosítást, ugyanakkor semmilyen érveléssel nem támasztja alá az egyszerűsítés megvalósításának mikéntjére vonatkozó megállapításait. Ezzel párhuzamosan minden, tényekkel alátámasztott érvelés, amely az új rendszer működőképtelenségére világít rá, a Bizottságnál süket fülekre talál. Mindezek ellenére McCreevy úgy nyilatkozott, hogy ez a megoldás a piac minden szereplőjének érdekét szolgálja, és úgy jellemezte azt, mint a lehető legkisebb mértékű beavatkozást. Ezzel együtt, meglepő módon, a Bizottság egyhelyütt elismeri elméletének hipotetikus voltát, amikor azt mondja, hogy az ajánlásuk azon az előfeltevésen alapul, hogy a területiség túl nehézkessé és költségessé teszi a közös jogkezelést. Azaz a 3. opció teljes egészében olyan előfeltevésen alapul, amely híján van mindenfajta szilárd alapokon álló érvelésnek. McCreevy nem hagyta magát befolyásolni azon megalapozott ellenvetésektől, amelyek kifejtik egyrészt, hogy minden egyes művet csak egyetlen közös jogkezelő szervezetnél lehet majd jogosítani, és így a világrepertoár nem lesz elérhető, másrészt pedig, hogy a zeneműveket egyszerre több szervezetnél is jogosítani kell, lévén hogy egy műhöz rendszerint több jogosult is tapad. Ezekután McCreevy még mindig egyetlen felhasználói szerződésről beszélt. Végül is igaza van: egyetlen szerződés, minden egyes közös jogkezelő szervezettel...

Mindezek mellett a Bizottság egy meglehetősen ellentmondásos utat választott a tervezett változások keresztülviteléhez: egy úgynevezett „soft law” megoldást: ajánlás formájában. Ezzel a lépéssel a Bizottság megkerülte az Európai Parlamentet.

## 6) Az Európai Bizottság CISAC döntése

A Belsőpiaci Főigazgatóság közös jogkezelés megváltoztatására koncentráló törekvéseivel párhuzamosan a Versenyügyi Főigazgatóság is szükségesnek érezte, hogy hallassa hangját a vitában. Egészen addig a Bizottság megközelítésének a *Tournier*-ügyben mondottak szabtak irányt. A nyilvános előadás tekintetében az említett ügyben a Bíróság megállapította, hogy kölcsönös képviseleti szerződések olyan szolgáltatásokra vonatkoznak, amelyek önmagukban nem minősülnek a 85. cikk (jelenleg 101. cikk) (1) bekezdésébe ütköző versenykorlátozó megállapodásnak. Ennek nagy jelentősége van még akkor is, ha a Bíróság hozzátette, hogy más lehet a megítélése ezen megállapodásoknak, ha olyan kizárólagos jogokat állapítanak meg, amelyek értelmében az egyes közös jogkezelő szervezetek arra vállalnak kötelezettséget, hogy külföldi felhasználóknak nem engednek hozzáférést a repertoárjukhoz. Bár ezt néhányan úgy értelmezték, mint annak az implicit kimondását, hogy közös jogkezelők között lehetséges a verseny, a Bizottság azon az állásponton volt – amint azt Mario Monti, korábbi versenyügyi biztos is kifejtette –, hogy tudniillik a közös jogkezelés intézménye a megfelelő eszköz arra, hogy a helyes egyensúly kialakuljon egyrészt a jogosultak, illetve a kulturális ipar, másrészt pedig a felhasználók között.

Ezt az egyensúlyt az 2005-ös Ajánlás mellett a Bizottság CISAC döntése borította fel. A Bizottság az RTL és a Music Choice által benyújtott panasz alapján kifogásközlést küldött az eljárásban érintett zenei közös jogkezelő szervezeteknek. A Bizottság véleménye szerint a kölcsönös képviseleti szerződés összehangolt magatartás eredménye, azaz versenykorlátozó célból jött létre, melynek következménye, hogy kizárja a felhasználókért folytatott versenyt a közös jogkezelők között, így beleütközik az EKSz. 81. cikkébe (jelenleg EUMSz. 101. cikke).

A felek cáfolták a kifogásközlésben foglalt megállapításokat, és rámutattak az érvelés ténybeli és jogi hiányosságaira. Tartva azonban a bíróság működésüket teljesen ellehetetlenítő következményétől, a közös jogkezelő szervezetek olyan vállalásokat tettek, amelyek néhány nagy közös jogkezelő érdekét és akaratát tükrözték. Ezekre a lépésekre a piaci körülmények s egyúttal a piaci szerkezet olyan mérvű megváltoztatásának következtében került sor, amely körülmények arra kényszerítették a közös jogkezelő szervezeteket, hogy az önös rövidtávú érdekeiket szem előtt tartva előremeneküljenek – amint az a játékelmélet logikája alapján várható is volt.

Ennek következtében az egész közös jogkezelés egyik alappillére került veszélybe: a világrepertoárhoz való egyablakos hozzáférés. Ez természetesen mindenekelőtt a felhasználókat sújtja, hiszen abba a reménytelen helyzetbe hozza őket, hogy adott esetben több tucat mono-repertoárral rendelkező közös jogkezelőtől kell megszerezniük a jogokat, de ezzel együtt is folyamatos jogbizonytalanságban kell működniük, hiszen kiküszöbölhetetlen a jogszerűtlen felhasználás veszélye. Ezenfelül szükségképpen a jogosítással együtt járó költségek is a többszörösére emelkednek, nem is beszélve adott esetben a jogok bíróság előtti érvényesítésével járó költségekről.

Ami a közös jogkezelők nemzeti monopol helyzetével kapcsolatos félelmeket illeti, az új helyzet a régit legfeljebb csak új monopóliumokkal váltja fel, azonban versenyszempontból lényegesen rosszabbakkal. Az egységesen mindenki számára elérhető világrepertoár helyett sok, külön-külön hozzáférhető repertoár jön létre, kizárólagos jogosítási jogosultsággal, amely igen nagymértékben torzítaná a piacot. Ez különösen igaz az úgynevezett „must-have” tartalmak tekintetében.

A felhasználók oldaláról egy további aggodalomra okot adó körülmény, hogy az Bizottság kifogásközlése csak a nyilvános előadási jogokra vonatkozik, jöllehet a nyilvános előadási jogok általában kéz a kézben járnak a többszörözési (mechanikai) jogokkal, így azokat is meg kell szerezni. Értelemszerűen a legkevésbé sem praktikus két különböző jogosítási séma olyan jogok esetén, amelyeket rendszerint egyszerre kell megszerezni.

Végül egy érv, ami számtalanszor elhangzott már: a kulturális sokszínűség fogja kárát látni, ha a kis repertoárok könnyű elérhetősége megszűnik. Ez persze csak egyike (bár kétség kívül a legjelentősebbike) azon fogyasztói sérelmeknek, amelyeket a Bizottság nem vesz figyelembe. Annak ellenére, hogy a versenypolitikai megfontolások végeredményben a fogyasztói jólét növelését célozzák, a Bizottság által elképzelt új jogosítási rendszer nem biztosít előnyöket a fogyasztók számára.

A hamisan remélt, de elérhetetlen előnyökért feláldozott tényleges előnyök szempontjából nem szabad figyelmen kívül hagyni a Wouters kivételt. Az egyablakos jogosítás, egyebek mellett, a közös jogkezelés egy olyan eleme, amelyet a piaci szereplők és a fogyasztók túlnyomó többsége szükségesnek és fontosnak tart. Ez a rendszer egyik legfontosabb alapeleme, amely egyértelműen ellensúlyozza a területiség és kölcsönös képviseleti szerződések negatívumait.

A versenykorlátozó hatások kapcsán az egyik kulcsfogalom a hatékonyság, már ami az online zenei közös jogkezelést illeti. Érdemes emlékeztünkbe idézni, hogy a Bizottság érvelésének egyik kulcsfogalma is a hatékonyság volt, aminek érdekessége az, hogy történetesen éppen ellenkező tartalommal nyer értelmet a jogosultak, illetve a felhasználók számára: míg az előbbieknak a hatékony piacfigyelést, felhasználás-ellenőrzést és jogdíjbeszedést, addig az utóbbiaknak éppen a nem megfelelő piacfigyelést, a nem kielégítő felhasználás-ellenőrzést és a nem eredményes jogdíjbeszedést jelenti.

Kétségtelen tény, hogy a piaci szereplők mindegyikére egyformán vonatkoznak a versenyszabályok, ugyanakkor vannak olyan helyzetek, amikor a fogyasztók (és a társadalom) számára nem feltétlenül a verseny kínálja a legmegfelelőbb megoldást egy adott (piaci) problémára. Ez a helyzet például, amikor egy összehangolt magatartás eredményeképpen jelenik meg a piacon egy új termék vagy szolgáltatás. Ez a logika jelenik meg a EUMSZ. 101. cikk (3) bekezdésében, és a Bizottságnak a 81. cikk (jelenleg 101. cikk) (3) bekezdésének alkalmazásáról szóló közleményében. Ez utóbbi hivatkozik versenyt támogató előnyökre és pozitív gazdasági hatásokra. A 33. bekezdés kimondja, hogy a fogyasztói jólét növelését el lehet érni versenykorlátozó megállapodásokkal, amennyiben a versenyre gyakorolt pozitív hatások túlsúlyban vannak a negatív hatásokkal szemben, és azokat más módon nem lehet elérni. A hatékonyságjavulás többletértéket hoz létre az új termék megjelenése révén.

A közös jogkezelés terén az online zenei jogosítás esetében ez az új termék lehetne a világrepertoárt több területre jogosító rendszer. Ez az, amit mindeközéig nem sikerült megvalósítani. A 2005-ös Ajánlást és a CISAC döntést megelőzően a világrepertoár volt a sztenderd, jöllehet területi alapon. A 2005-ös Ajánlás és a CISAC döntés eredményeképpen ugyan történt egy-két páneurópai jogosítás – számtalan bizonytalansággal terhelt –, de ennek nagy ára volt: az egyablakos rendszer elkezdett széthullani. Több repertoárt magukban foglaló jogosítás helyett mono-repertoárokat jogosítanak. Ennek megfelelően egy multi-repertoár multi-territoriális jogosítása valóban új termék/szolgáltatás lenne a piacon, amely olyan előnyökkel járna, amelyek semlegesíteni tudnák az esetleges versenyhátrányokat.

A közös jogkezelés lényege a jogosítás zökkenőmentes biztosítása, azaz, hogy egy egyszerű és megbízható kapcsolat jöjjön létre a jogosultak és a felhasználók között, továbbá hogy a jogdíjak beszedését és felosztását egy olajozottan működő rendszer biztosítsa. Az egyablakos jogosítás elengedhetetlen eleme egy ilyen rendszernek. Ez nemcsak, hogy szükséges a fenti célok elérése végett, mintegy természetes tartozéka a rendszernek, de e célok más módon történő megvalósítása erősen kétséges. Azaz ez a megoldás nem megy túl a szükségesség határára, így nem is aránytalan a kölcsönös képviselői szerződések negatív hatásaihoz képest.

## **7) A zenei közös jogkezelés jelenlegi helyzete az Európai Unióban**

Összefoglalva elmondható tehát, hogy a Bizottság Ajánlása, valamint a CISAC döntés következtében a piacon negatív folyamatok indultak be. A közös jogkezelő szervezeteket ért kétfrontos támadás egy olyan bizonytalanságokkal teli helyzetet teremtett, amiben a nagy zeneműkiadók, pontosabban a négy major (a világrepertoár hozzájuk tartozó kb. 70%-ával) a gazdasági erejüket kihasználva elkezdtek visszavonni a repertoárjukat a közös jogkezelőktől, abból a célból, hogy teszteljék tárgyalási pozíciójukat, illetve hogy éljenek is vele. Így hát a négy nagy nemzetközi zeneműkiadó 2007 és 2008 folyamán az angolszász zenei repertoárjára, az online felhasználás tekintetében, visszavonta a többszörözési (azaz mechanikai) jogok közös jogkezelési képviselői jogát.

A játékelmélet logikájának megfelelően a nagy közös jogkezelők elkezdtek versenyezni a páneurópai jogosítás lehetőségéért (és az azzal együtt remélt, bár teljesen bizonytalan előnyökért), aminek következtében a kis közös jogkezelőket, valamint azok repertoárjait az ellehetetlenülés fenyegeti. Tették mindezt annak ellenére, hogy gyakorlatilag mindenki számára világos, hogy az egyablakos jogosítási modell megszűnése minden piaci szereplőre hátrányos következményekkel fog járni.

A közös jogkezelés újjáépítésében kiindulási alap kell, hogy legyen a közös jogkezelés fent említett céljainak összeegyeztetése a zenei piac szereplőinek érdekeivel. Az érdekek megfelelő kiegyensúlyozása során a megfelelő policy döntéseknek kulcsszerepük van: mely érdekeket kell előnyben részesíteni másokkal szemben, és milyen közérdek figyelembevétele alapján. A megfelelő policy kidolgozása során a két jogterület sajátosságai, történeti adottságai, céljai és korlátai figyelembevétele mellett, illetve azokon túlmenően a kulturális sokszínűség szempontjaira, továbbá szociális és technikai kérdésekre is tekintettel kell lenni.

Az események alakulása egy olyan ponthoz érkezett, amikor egy hosszútávra szóló, működőképes megoldás megtalálása minden szereplőnek – ideértve mind az érintett bizottsági igazgatóságokat, mind pedig az Európai Parlamentet – létkérdés, így egyformán érdeke, ellenkező esetben fennáll annak a veszélye, hogy működésképtelenné válik a rendszer. A megoldáskeresésben az alapelvek mentén való érdekegyeztetés, és a jogterületek és azok kapcsolatának megértése és figyelembevétele elkerülhetetlen lesz. Vajon sikerül-e visszatalálni a helyes útra, és vajon sikerrel fog-e járni egy minden érdeket figyelembe vevő, és egyúttal netán egy eddiginél jobb közös jogkezelési rendszer felépítése; nos, ennek a kérdésnek a megválaszolása még várat magára.

#### IV. KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK

- *Internet és Versenyjog*, Versenyfelügyeleti értesítő, XI. évfolyam, 2001. 11.
- *A közösségi versenyjog alkalmazásának eljárási reformja – I. rész*, Külgazdaság, XLVIII. évf. 2004/3, Jogi melléklet, 33-47. old.
- *A közösségi versenyjog alkalmazásának eljárási reformja – II. rész*, Külgazdaság, XLVIII. évf. 2004/4, Jogi melléklet, 49-60. old.
- *Fúzió és Unió*, Bank & Tőzsde, 2004/7, 28-31. old.
- *Gazdasági verseny Európában*, Cégvezetés, XII. évfolyam, 11. szám, 48-71. old.
- *Einige aktuelle Probleme des ungarischen Wettbewerbsrechts*, Wirtschaft und Wettbewerb, 7u.8 (juli/aug.) 2005, Jahrgang 54, 759-770. old.
- *Competition Law v Intellectual Property Rights within the field of the Internet – Part I of II*, Virtual Law Journal, October 2005
- *Competition Law v Intellectual Property Rights within the field of the Internet – Part II of II*, Virtual Law Journal, February 2006
- *A tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt hatás fogalma az EK-Szerződés 81. és 82. cikkében*, Gazdasági Versenyhivatal, Versenykultúra Központ, 2008